

204
B-37.

F. D. Bahromov

AXBOROT

TEKNOLOGIYALARI

TERMINLARI IZOHLI LUG'ATI

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество преданных
в печать

4.18.21v
1.06.22
3.10.22v

F. D. BAHROMOV

АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

ТЕРМИНЛАРИ ИЗОҲЛИ ЛУҒАТИ

- 0484 -

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
АХБОРОТ RESURS MARKAZI
1-FILIALI

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKTIVADORLIK kompaniyasi

BOSH TAHRIRIYATI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
TOSHKENT - 2012 VA O'RTA MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ

DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
АХБОРОТ RESURS MARKAZI

YJK: 004(038)
KEK 32.8192
B-37

*Mas'ul muharrir: U. DALABOYEV, fizika-matematika fanlari
nomzodi, dotsent*

Tag'richilar:

Sh. AXROROV, pedagogika fanlari doktori, professor
M. BOTIROV, texnika fanlari nomzodi

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti ilmiy
kengashining 2012-yil 26-yanvardagi qarori bilan
nashrga tavsiya etilgan

B-37 **Bahromov, F. D.**

Axborot texnologiyalari terminlari izohli
lug'ati / F. D. Bahromov; mas'ul muharrir
U. Dalaboyev. – T: «Sharq», 2012. – 80 b.

«Axborot texnologiyalari terminlari izohli lug'ati» axborot
kommunikatsiya texnologiyalarida qo'llaniladigan termin-
larning izohi, ba'zilarining ma'nosi, ta'rifi, tarixiy ma'lumot-
lari keltirilgan.

Ushbu «Axborot texnologiyalari terminlari izohli lug'ati»
oliy o'quv yurtlarining ijtimoiy va gumanitar yo'nalishida
tahsil olayotgan talabalari, akademik litsey va kasb-hunar
kollejlari o'quvchilariga mo'ljallangan. Undan axborot
texnologiyalari bilan qiziquvchi boshqalar ham foyda-
lanishlari mumkin.

ISBN-978-9943-00-884-7

YJK: 004(038)
KEK 32.8192

ISBN-978-9943-00-884-7

© «Sharq» NMAK Bosh tahririyati, 2012

KIRISH

Jamiyat taraqqiyotida zamonaviy axborot-kommuni-
katsiya texnologiyalari ahamiyatining kattaligi tobora ayon
bo'lmoqda. Shuning uchun respublikamizda axborot
kommunikatsiya texnologiyalari sohasida milliy axbo-
rotlashtirish tizimini shakllantirish, jamiyat hayoti va
boshqaruvning barcha jabhalariga zamonaviy axborot
texnologiyalari, kompyuter texnikasi va telekommunikatsiya
vositalarini joriy qilish va ulardan foydalanish, fuqarolarning
axborotga bo'lgan ehtiyojini to'laroq qondirish va jahon
axborot resurslariga ulanish imkoniyatlarini kengaytirish
asosiy vazifalardan hisoblanadi.

Mamlakatimizda kompyuterlashtirish va axborot kom-
munikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishga doir muayyan
vazifalar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom
Karimovning 2002-yil 30-maydagi «Kompyuterlashti-
rishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya
texnologiyalarini joriy etish to'g'risida»gi farmonida belgi-
lab berilgan hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasining 2002-yil 6-iyundagi «Kompyuterlash-
tirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya
texnologiyalarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi
200-sonli qarorida o'z aksini topgan.

Bugungi kunda barcha jabhalarning faoliyatini zamonaviy
axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil
etilmogda. Shuning uchun axborot texnologiyalariga oid

terminlarning izohi, ma'nosi va ta'riflarini bilish, tushunib yetish, mazmun-mohiyatini o'rganish davr talabidir.

Mazkur axborot texnologiyalari terminlari izohli lug'at ijtimoiy va gumanitar yo'nalishdagi oliy o'quv yurtlari talabalari, kasb-hunar kolleji va akademik litseylar o'quvchilari uchun mo'ljallangan. Undan axborot texnologiyalari bilan qiziquvchi boshqalar ham foydalanishlari mumkin.

A

Abonent – Xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti (tizim, tarmoq, majmua) bilan o'zaro ishlash huquqiga ega qurilma, yuridik yoki jismoniy shaxs. Abonentning har qanday foydalanuvchidan farqi shundaki, u xizmat ko'rsatuvchi axborot obyekti foydalanuvchilari ro'yxatiga kiritilgan bo'ladi.

Adekvatlik – Har jihatdan teng, mos keladigan, aynan bir, o'xshash, mas., adekvat tushunchalar. Adekvatlik olingan axborot asosida qurilgan obrazning haqiqiy obyektiga qanchalik mosligini bildiradi.

AGP (Accelerated Graphic Port) – Grafikni tezlashtiruvchi port.

Ajratilgan liniya – Ixtiyoriy vaqtda axborot uzatish uchun ikki nuqtani raqam termsidan bog'lovchi telefon tarmog'i.

Akrobat Reyder – Bu dastur yordamida PDF (Portable Document Format – Ko'chma formatdagi hujjat) kengaytmali fayllarni o'qish, yo'llash (navigatsiya qilish), printer orgali chop etish imkoniyati mavjud. Ushbu fayllarni ko'pincha Internet tarmog'ida chet el universitetlari, kompaniyalar, firmalarning Web-saytlarida uchratish mumkin. Bu dastur 20 ga yaqin turdagi faylni o'qiy oladi. Ular tayyor formatlar, blanklar, anketalar, elektron kitoblar va hujjatlar bo'lishi mumkin. Akrobat Reyder dasturi bilan mualliflik huquqi, litsenziyalar, xalqaro kelishuvlar, nusxa olish qonun-qoidolari asosida PDF kengaytmali fayllarni ko'rish va printer orgali chop qilish ishlari bajariladi.

Algol – Elektron hisoblash mashinalari uchun programmlar tuzishdagi universal (umumiy) til va umumiy

simvolika. Bu algoritmik til 1960-yil yanvarda Parijda bo'lib o'tgan xalqaro konferensiyada qabul qilingan.

Algoritm – 783–850-yillarda yashab ijod etgan buyuk matematik vatandoshimiz Abu Abdullo Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy nomining lotincha Algorithm turida yozilishidan kelib chiqqan. Algoritmga turlicha ta'rif berish mumkin. Algoritm biror masalani yechish uchun bajarilishi zarur bo'lgan buyruqlarning tartiblangan ketma-ketligi. Algoritm matn, blok-sxema va dastur shaklida bo'ladi.

Algoritmik til – Sintaktik qoidalar va semantik aniqlovchilardan tashkil topgan, algoritmnlarni qat'iy bir qoida bo'yicha yozish imkonini beradigan, rasmiylashtirilgan til.

Algoritmning blok-sxemasi – Algoritmnlarni blok-sxema ko'rinishida ifodalashni, uni tasvirlashning juda qulay va eng ommalashgan vositalaridan biri hisoblanadi.

Alta-Vista dasturi – Bu dastur WWW ma'lumotlarni qidirishning zamonaviy serverlaridandir. Uning yordamida hatto rus tilida turli kodirovkada tayyorlangan ma'lumotlarni ham qidirish imkoniyati mavjud.

Amaliy dasturiy ta'minoti (ADT) – ADT foydalanuvchi aniq bir vazifalarni ishlab chiqishi va bajarishi uchun mo'ljallangan. ADT mos operatsion sistemalar boshqaruvida ishlaydi. Amaliy dasturiy ta'minot tarkibiga kirituvchilar: matn muharrirlari va profsessorlari, elektron jadvallar, mashina grafikasi tizimlari, ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi, integrallashgan dasturlar paketi. Ular bilan quyidagi vazifalarni bajarish mumkin: disklanga xizmat ko'rsatish; formatlash, axborotlar butunligini, saqlanishini ta'minlash va ularni tiklash; fayl va katalog

(papkalar)ga xizmat ko'rsatish; arxivlar tuzish va ularni yangilash; kompyuter va diskning xotira sig'imlari haqidagi axborotlarni ifodalash; dasturlar orasida xotiralarni taqsimlash; turli xil rejim va formatlarda matn va boshqa fayllarni chop qilish; kompyuter viruslaridan himoya qilish.

Amaliy dasturlar paketlari (ADP) – U yoki bu muammoli sohaga tegishli bo'lgan masalalarni yechishga imkoniyat yaratuvchi, istalgan kompyuter dasturiy majmualar. Foydalalanuvchi hal etayotgan vazifalarni avtomatlashtirishning kuchli qurolidir. U kompyuter axborotini qayta ishlash bo'yicha biror ishni qanday bajarayotganini bilish zaruriyatidan amalda to'liq ozod etadi.

Analiz (Tahlil) – Biror jarayon (predmet)ni tashkil etuvchilarining har qaysisi alohida fikran o'rganiladi. Obyektiv hodisa yoki voqealarni fikran tarkibiy qismlarga ajratish va ularning ayrim tomonlarini, xususiyatlarini o'rganish yo'li shu obyektini ilmiy asosda tadqiq qilish metodi va shun day tekshirishning o'zi, analiz bilan sintez har qanday murakkab hodisalarni tekshirishning asosiy usullaridir. Har tomonlama tahlil qilish, chuqur tekshirish, mas., badiiy asarni analiz qilish, moddaniy tarkibini aniqlash, kimyoviy analiz, qonning analizi va hokazo.

Analogiya – Ushbu termin grekcha so'zdan olingan bo'lib, «moslik», «o'xshashlik» degan ma'noni bildiradi. Bevosita xulosa chiqarishning bir turidir.

Animatsiya – Bir necha tasvir yoki kadrlarni ko'rsatish orqali yaratiladigan harakat taqliidi.

Anonim (nonsiz) FTR server – Anonim FTR server tarmoq resurslarining ko'p tarqalgan ko'rinishlaridandir. Bunday serverlar ixtiyoriy foydalalanuvchini xost kompyuteri, hatto, u unda ro'yxatdan o'tmagan bo'lsa ham